

Iam vero in doctrina theologi, de qua disputamus, haec antecedens determinatio concursus ad omnes actus liberos ac proinde etiam ad actus moraliter pravos omnino continetur, quantumvis ipse insit, « motionem Dei » ut rationem formalem obiectivam in qua Deus videat actum liberum creature, considerandam esse in ipso iam *actu secundo*. Ad quaestionem enim necessario solvendam, quam proposuimus, quomodo divina voluntas et scientia concursus indeterminati pro actu primo creature liberae transeat in voluntatem et hoc ipso in scientiam concursus determinati pro individuo actu secundo ac nominatim pro actu peccati, iuxta doctrinam nostri theologi responderi non potest, ideo Deum velle ac consequenter scire concursum hunc determinatum ad actum peccati, quia praevidet creaturam se libere determinare ad actum secundum peccati; sed imo theologus asseveranter respondet: quia Deus videt suam motionem (sane non indifferentem sed in individuo determinatam) pro actu secundo creature, ideo in ipsa sua motione (iam determinata) videt hunc determinatum actum creature e. g. negationem Petri. Ergo motio in individuo determinata est *antecedenter* ad visionem liberae determinationis creature. Hoc autem (ut satis demonstravimus) continet physicam praemotionem in tempore, et (quod perinde est) aeternam praedefinitionem actus secundi moraliter pravi (quatenus nimur ille est aliquid ontologicum, ad quod motio seu concursus Dei refertur). Quamdiu ergo affirmat theologus, in ipsa motione divina ut « in ratione formalis obiectiva » videri a Deo actum in individuo determinatum creature, consideratio illius motionis in actu secundo potius quam in actu primo nihil confert ad amovendam praemotionem physicam, quacum ipse libertatem explicari non posse fatetur.

3º Appellationem theologi ad doctrinam Goneti (de Deo tract. 4. disp. 8. n. 254.), non puto admodum opportunam esse. Gonetus enim aperte defendit « praedeterminationem physicam ad materiale peccati », quam theologus Germanus non admittit. Ceterum nullis umquam explicationibus conciliabuntur haec duo, quae in loco citato Gonetus affirmat.

Prima propositio: « Nisi homo vel Angelus prius natura se determinaret ad formale peccati vel ad materiale formali sumptum, non praedeterminaretur a Deo ad materiale materialiter sumptum, seu ad entitatem physicam quae malitiae morali substernitur... Dicendum, Deum entitatem et actualitatem in materiali peccati imbibitam *idcirco ab aeterno praedefinire*, quia *praevidit voluntatem creatam se ipsam ad formale vel ad materiale fundamentaliter sumptum ex propria malitia et defectibilitate se determinaturam.* » Non quaeram, quomodo Deus possit praevidere creaturam ad quidpiam se ipsam determinaturam nondum supposita destinatione praedeterminationis, cum tamen in doctrina istorum theologorum metaphysice repugnet voluntatem creatam sine praedeterminatione seipsam ad quidpiam determinare; sed quaero et Gonetus ipse quaerit, quomodo seu (ut ait) « in quo medio » Deus praevideat illam sui ipsius determinationem voluntatis creatae *natura priorem pra decreto divino praedeterminationis?* Respondet, Deum videre illam *natura priorem* determinationem voluntatis in suo decreto praedeterminationis, quod tamen est *natura posterius*. Haec enim est eius secunda propositio: « Si quae ras, in quo medio talis praescientia fundetur (nempe praescientia, qua *prius natura* h. e. nondum supposito decreto praedeterminationis ad materiale peccati Deus praevidet creatam voluntatem se ipsam determinaturam ad formale peccati ex propria malitia), dici potest, et haec responsio videtur verior et principiis Thomistarum conformior, *talem praescientiam non fundari in alio medio, quam ipsa praedefinitione seu decreto positivo praedeterminandi voluntatem creatam ad materiale peccati materialiter sumptum.* » Haec igitur duo nobis proponuntur. Nullo adhuc supposito decreto praedeterminationis Deus ab aeterno praescit voluntatem creatam se ipsam determinaturam ad peccatum, et non nisi iam praehabita hac scientia Deus (nostro modo intelligendi cum fundamento in re) concipit decretum praedeterminationis; nihilominus tamen illa praescientia quae habetur antecedenter ad omne decretum, sine ullo decreto, atque adeo non fundata in decreto praedeter-

minationis, cuius decreti conceptio imo fundatur in illa antecedente praescientia, nihilominus inquam talis antecedens praescientia « fundatur non in alio medio quam in decreto praedeterminationis » nondum supposito sed imo consequente nonnisi ex praehabita ipsa praescientia. Haec si contradictoria non sunt, evidentiam ipsam fallere fatendum erit. Quod autem Gonetus explicare conatur, decretum praedeterminationis « praecedere in aliquo priori naturae et instantis *a quo* » (ut ait), mera est fallacia. Illud enim quod Deus dicitur praescire in voluntate creata *nondum supposito decreto praedeterminationis*, repugnat ut intelligatur consequens ex praedeterminatione vel eius decreto tamquam *a quo*, sed omnibus modis antecedit; illud vero quod dicitur consequi ex ipsa iam praedeterminatione seu eius decreto, omnibus modis consequens est et natura posterius. Quaestio autem non est de medio, in quo Deus videat id, quod ex decreto praedeterminationis consequitur; sed de medio, in quo praesciat id, quod dicitur praescire nondum supposito decreto praedeterminationis, imo id, ex cuius praescientia Deus concipit huiusmodi decretum.

4° Quidquid vero sit de consensu theologi recentis cum doctrina Goneti, omnem sane admirationem superat, quod ipse sententiam Ludovici Molinae « rite intellectam » in suas partes trahere conatur. Quod Molina docet, Deum « in supercomprehensione creatae libertatis » cognoscere omnes actus liberos creaturarum, vir eruditus ait « rite intellectum » hoc sibi velle, Deum cognoscere omnes actus liberos *ideo et in eo*, quod videt creature *in agendo dependentiam a creatore*. Quae cum sit dependentia a motione divina, et iuxta theologum nostrum « obiectiva formalis ratio » cognitionis liberorum actuum, patet Molinam tenuisse aut saltem praeformasse eandem sententiam, quae nunc industrius est exulta.

Sententiam alicuius auctoris « rite intelligere » non sane significat eam deflectere in sensum, qui nobis placeat, sed eam interpretari secundum mentem ipsius auctoris. Quamvis itaque in nostra doctrina minime sequamur nec omnes opiniones nec modum loquendi Molinae, inquiramus tamen,

utrum is docuerit, quod nunc ei tribuitur. In primis sufficit praec oculis habere notissimam doctrinam Molinae de concursu divino, ut intelligatur, eius sententiam omnino contrariam esse illi quae ei adscribitur. Ex eius doctrina quam alii plurimi theologi sequuntur, « concursus Dei generalis non est influxus Dei in causam secundam, quasi illa prius *eo mota agat* et producat suum effectum (e. g. volitionem), sed est influxus immediate cum causa secunda in illius actionem (obiectivam e. g. in volitionem) et effectum » Concord. disp. 26. q. 14. a. 13. Unde loquendo de causis liberis, a libera eorum determinatione pendet, ut concursus Dei sit in hanc potius vel illam actionem, aut si ipsa agere nolit, etiam nullus sit concursus. « Cum concursus Dei generalis non sit concursus Dei in causam secundam, sed in actionem (obiectivam) ipsiusmet causae, is vero de se indifferens sit, ut pro diversitate influxus causae secundae sequatur actio potius huius speciei quam alterius, quippe qui non determinat influxum causae secundae, sed ab eo determinatur ad speciem actionis; quando vero cum eo concurrit liberum arbitrium, ex vario influxu arbitrii proveniat, quod sequatur potius volitus quam nolitus, et volitus honesti potius quam turpis obiecti: hinc fit, ut actiones liberi arbitrii a concursu Dei generali non habeant, quod sint tales vel tales in particulari » ibid. disp. 32. et alibi saepissime. Iam vero qui concursum Dei generalem censem hoc modo indifferentem ac determinandum a libero arbitrio, imo qui negat concursum istum esse motionem Dei in causa agente; is profecto negat, quod recens theologus Germanus affirmit, omnes actus liberos ac speciatim eos, ad quos concursus Dei generalis sufficit (ut sunt actus liberi naturales, eoque magis actus pravi) a Deo videri *ideo*, quia dependent a motione Dei.

Sed inspiciamus explicitam doctrinam Molinae de divina praescientia, utrum apud illum « supercomprehensio » creatae voluntatis rite intellecta, ut ait theologus noster, significet comprehensionem dependentiae creatae voluntatis *in agendo* ita, ut Deus *in hac dependentia cognoscat* omnes

actus liberos creaturae (1). Molina praescientiam actuum liberorum totam putat fundari « in scientia media. » Scientiam vero hanc medium, quid liberum arbitrium sub quavis hypothesi esset pro sua libertate electurum, in Deo esse ait ante omne liberum decretum Dei et independenter a libera voluntate Dei, unice ideo quia, ante omnem actum liberum Dei, verum est, voluntatem creatam libere hoc unum determinatum electuram esse in illa hypothesi, cum aequi posset eligere aliud. Hoc autem Deus scit non in aliquo suo decreto aut in aliquo effectu sui decreti, cuiusmodi nihil adhuc supponitur; sed scit unice supereminenti penetratione et plena comprehensione voluntatis creabilis, quae comprehensionio plena non esset, nisi in ea Deus etiam intelligeret omnes actus, ad quos sub quavis hypothesi eadem voluntas, si crearetur et in hac vel illa hypothesi reperiiretur, se ipsam libere determinatura esset. His suppositis quando Deus voluntatem creabilem ita a se comprehensam statuit libero decreto creare et constituere aut permittere esse in his aut illis determinatis adjunctis, eo ipso scientia media qua comprehendit quid voluntas in omnibus possibilibus adjunctis esset electura, transit in

(1) Probe advertatur, nunc quaestionem non esse theologicam aut philosophicam, utrum doctrina haec vera sit, sed esse quaestionem dumtaxat hermeneuticam, quid Molina senserit, et an recens theologus eius doctrinam merito in suam sententiam explicare conatus sit. Studium istud sententias theologorum diversas et inter se contradictorias conciliandi in aliquo tertio altiori, ut Germani loquuntur, quod vir hic eruditus ubique praesefert, mihi certe videtur contrarium veritati historicae, et eo modo, quo adhibetur, minime proficuum veritati theologicae collustrandae.

Non intelligo, qua ratione noster theologus pro sua doctrina a methodo nunc appellat ad Iosephum Kleutgen p. m. (Instit. theolog. T. I. n. 544. sqq.), qui nec particularem sententiam theologicam istius auctoris admittit, nec aliorum sententias contrarias conciliare in altiori tertio umquam aggressus est. Ceterum quod doctissimum Kleutgen attinet, putamus utique illum esse deceptum in eo, quod censuerit, extra Deum praeter ipsum obiectum divinae cognitionis constitutum ipsa veritate actum liberorum querendum esse aliud medium, in quo Deus ab aeterno cognoscat actus liberos creaturae, cuiusmodi medium cum nullum extet, non est mirum, ipsum fateri coactum esse, nihil a se aut ab aliis hactenus esse repertum, « quod plene satisfaciat ».

scientiam visionis omnium liberarum electionum actualium in his determinatis et actualibus adjunctis rerum. Unde ratio cur Deus in sua comprehensione per scientiam medium sciat hunc potius quam alium actum sub hypothesi futurum, ex parte obiecti est unice ipsa veritas, quod creatura sub ea hypothesi hunc et non aliud actum, ut posset, electura esset; ex parte Dei autem formalis ratio (*sub qua*) huius sicut omnis scientiae est divina essentia necessario repraesentans omne verum, sicut obiective se habet. Eodem igitur modo, quando scientia haec media transit in scientiam visionis, ratio cur Deus videat hunc potius quam alium actum, quem libera voluntas aequi posset eligere, ex parte obiecti est eadem veritas ex statu hypotheticam translata in statum absolutum. Sicut enim verum erat ab aeterno, creatam voluntatem hoc et non aliud libere volitaram, si constitueretur in his adjunctis, idque Deus propter rei obiectivam veritatem supercomprehensione voluntatis necessario novit; ita verificata hypothesi horum adjunctorum ab aeterno verum erat, voluntatem actu libero volitaram hoc et non aliud, idque Deus eodem modo propter obiectivam rei veritatem novit consequenter ad verificatam hypothesim adjunctorum; sed quia verificatio hypotheses, existentia nempe creatae voluntatis et constitutio eius in his adjunctis, a liberis Dei decretis pendet, per haec decreta a divina libertate pendet transitus scientiae mediae in scientiam visionis liberorum actuum creaturae.

Hanc esse genuinam sententiam Molinae de ratione obiectiva, cur Deus hos potius quam alios actus liberos creaturae novit ab aeterno sive scientia media, qui forent, sive scientia visionis, qui sunt, nemo dubitare potest, si vel obiter eius disputationes inspicerit. « Scientia media est, qua Deus ex altissima et inscrutabili comprehensione cuiusque liberi arbitrii in sua essentia (ut ratione, *sub qua*) intuitus est, quid pro sua innata libertate, si in hoc vel illo vel etiam infinitis rerum ordinibus collocaretur, actuorum esset, cum tamen posset, si vellet, facere re ipsa oppositum. Sciscitabitur forte aliquis, an huiusmodi scientia media appellanda sit libera an naturalis (necessaria). Ad